

Юлія Сергіївна ТАВОЛЖАНСЬКА

к.ю.н., асистентка, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0643-059X>

e-mail: yu.s.tavolzhanska@nlu.edu.ua

Дмитро Борисович КВАСИЛЬЧУК

студент, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7780-7484>

e-mail: d.b.kvasylchuk@nlu.edu.ua

Владислав Олександрович ВАСЮТІН

студент, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8776-8674>

e-mail: vlad_vasiutin@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ПРИТЯГНЕННЯ ВИННИХ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ

На сьогодні не має конкретної відповіді на питання, як має виглядати трибунал для осіб причетних до збройної агресії проти України, – цей факт значно підвищує актуальність проблеми. Невідомо, яку модель матиме майбутній суд. Проаналізовано наукові джерела, присвячені проблемі, що зазначена у назві статті. У статті визначається, що порушуються норми національного та міжнародного права, вказується на інститути, які Україна вже використовує на національному та міжнародному рівнях. Зазначено, які моделі зараз обговорюються для застосування у майбутньому міжнародному трибуналі.

Ключові слова: геноцид, агресія, відповідальність, злочин, трибунал, війна

ВСТУП

Людству давно відомі війни. Здавалося б, їх болючі наслідки мали навчити тому, що гострі питання слід вирішувати силою слова, а не зброї. Дипломатія куди більш перспективна, ніж збройний конфлікт. Проте недосконале людство йде своїм шляхом. Разом із історією воєнних конфліктів розвивається і право. Життя демонструє, які б ситуативні перемоги не досягали держави, зрештою настає час відплати за допущені свавілля. Нюрнберзький, Токійський процеси, трибунали стосовно колишньої Югославії тощо є яскравим доказом цього.

Головним напрямом цієї роботи є проблематика порушень, допущених російською федерацією під час повномасштабного вторгнення в Україну 2022 р. Ці порушення викликають занепокоєння всієї міжнародної спільноти. І вже сьогодні постає питання про те, які механізми мають використовуватися для притягнення винних до відповідальності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні юридичні методи дослідження, зокрема, методи історичного, порівняльного, логічного та системно-структурного аналізу.

МЕТА статті полягає у визначенні механізмів притягнення винних до відповідальності за міжнародні злочини, вчинені під час повномасштабного вторгнення російської федерації до України.

РЕЗУЛЬТАТИ

До міжнародних злочинів відносять: злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочин агресії. На жаль, наразі в Україні стали відносно поширеними кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

(зокрема, передбачені ст.ст. 436-438 Кримінального Кодексу України). Так, згідно зі звітом Офісу Генерального прокурора станом на 11 червня 2022 р. зареєстровано майже 17000 кримінальних проваджень за фактами злочинів, пов'язаних із фактами агресії та порушеннями міжнародного гуманітарного права. Тож бачимо, Україна використовує національний механізм притягнення винних до кримінальної відповідальності за міжнародні злочини.

Неспровокована агресія росії до України супроводжується численними порушеннями норм міжнародного права. «ВВС» повідомляє, що цілком вірогідним стало використання фосфорних боеприпасів у Маріуполі. Це формально не порушує Конвенцію про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення, але її використання із загрозою для цивільного населення є протиправним діянням [4]. Видання «The Guardian» разом з «Bellingscat» встановили, що росія використовувала касетні боеприпаси у населених пунктах, внаслідок чого було вбито щонайменше вісім мирних жителів. Ці дії є грубим порушенням норм міжнародного права [5].

Факт захоплення атомних електростанцій в Чорнобилі та Запоріжжі загрожував світу страшними наслідками. Це порушує Договір про нерозповсюдження ядерної зброї та Конвенцію про боротьбу з актами ядерного тероризму. Загарбники обстрілюють нафто-сховища та газопроводи на всій території України. Це становить екологічну небезпеку щонайменше для європейського простору. Саманта Тернер, співробітник відділу безпеки у Проекті національної безпеки Трумена, зазначила, що, хоча в районі Чорнобиля ніхто не проживає і станція більше не працює, будь-які активні бої за територію могли спричинити розлив радіоактивних відходів [6].

Діями росії зруйновано десятки пам'яток, що охо-

роняються Гаазькою конвенцією про захист культурних цінностей у випадку бойових дій. Скидання бомб авіацією РФ на релігійні об'єкти, музеї, історичні будівлі бібліотеки теж порушує міжнародне гуманітарне право. В ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури) підтвердили пошкодження 143 пам'яток культурної спадщини у 9 регіонах України [7].

Після оприлюднення окремих доказів злочинів, вчинених на території Київської області під час окупації, а також публікації статті російського інформаційного агентства «РИА Новості» [3], питання вчинення геноциду з боку росії значно актуалізовано. Першим із заявою про вчинення з боку росії саме геноциду проти українського народу виступив президент США Джо Байден [9]. Водночас світові ще не відомі наслідки окупації Маріуполя, де кількість загиблих серед цивільного населення перевищує десятки тисяч. Невідомі наслідки окупації й Херсона, Мелітополя, Ізюма, Енергодара та інших українських міст. На сьогодні Міжнародний суд ООН видав наказ про застосування тимчасових заходів у справі «Україна проти Росії» у спорі стосовно Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, в якому зазначається про необхідність припинення усіх військових дій розпочатих 24 лютого 2022 р. [2]. Тож і міжнародні механізми Україна активно використовує задля надання правової оцінки порушенням, що мають місце у зв'язку з неспровокованою агресією росії до України.

Злочином агресії є застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності чи політичної незалежності іншої держави або іншим способом, несумісним зі Статутом ООН, про що зазначається у резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. У ст. 8 bis Поправки до Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) визначено, що для цілей цього Статуту «злочин агресії» означає планування, підготовку, ініціювання або здійснення особою, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними, акту агресії, що за своїм характером, серйозністю та масштабами є грубим порушенням Статуту ООН. На користь того, що має місце агресія росії до України свідчить, зокрема, спільна заява учасників 23-го Саміту Україна – ЄС [1].

Україна не є учасницею Римського статуту, але у 2014 р. шляхом подання заяви відповідно до ч. 3 ст. 12 Римського статуту визнала юрисдикцію Міжнародного

кримінального суду. Як пояснює перший віцепрезидент Української асоціації міжнародного права, член робочої групи зі створення Спеціального трибуналу стосовно злочину агресії проти України Микола Гнатівський, МКС не матиме юрисдикції розглядати злочин агресії стосовно посадових осіб російської федерації та її громадян, доки росія не ратифікувала Римський статут МКС [8]. Однак це не перешкоджає МКС вести розслідування вищезазначених злочинів. Наразі Харківська правозахисна група та низка інших правозахисних організацій України активно збирають та подають інформацію про докази міжнародних злочинів.

Вважаємо, що Міжнародний трибунал проти росії є обов'язковим для створення. Він може бути створений за результатом домовленостей України із іншими державами чи на підставі резолюції Генеральної Асамблеї ООН, угоди України з ЄС/РЄ. Дискусія стосовно його моделі триває, проте питання стосовно необхідності створення трибуналу ніким не ставиться під сумнів. Переважна більшість європейських політиків і лідерів підтримують ідею створення трибуналу ad hoc. Федеральний президент Штайнмайер запропонував створення трибуналу стосовно факту агресії та злочинів проти президента росії та очільника МЗС росії. Таку думку він висловив в інтерв'ю німецькому журналу [10]. Європейський парламент звернувся до ЄС з проханням підтримати створення спеціального міжнародного трибуналу для розслідування військових злочинів проти України. Ця пропозиція внесена до резолюції «Про боротьбу з безкарністю воєнних злочинів в Україні» [11]. Міністр МЗС Великої Британії також висловила свою підтримку ідеї спеціального міжнародного кримінального трибуналу над лідерами росії, причетних до війни в Україні. Висвітлює це британське видання The Guardian [12].

ВИСНОВКИ

1. Наявний беззаперечний факт збройної агресії росії проти України. Безсумнівно, усі винні нестимуть відповідальність.

2. Україна вже зараз використовує національні та міжнародні механізми для надання юридичної оцінки міжнародним злочинам, що вчиняються на тлі неспровокованої агресії росії проти України;

3. Найбільш реальним видається шлях створення міжнародного трибуналу стосовно росії через ухвалення резолюції Генеральної Асамблеї ООН.

Список використаних джерел

1. Спільна заява за підсумками 23-го Саміту Україна – Європейський Союз: Заява від 12.10.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-23-go-samitu-ukrayina-yevropejsk-71037>
2. Allegations of genocide under the convention on the prevention and punishment of the crime of genocide: Order of 16.03.2022.
3. Сергейцев Т. Что Россия должна сделать с Украиной. *РИА Новості*. URL: <https://ria.ru/20220403/ukraina-1781469605.html>
4. Ukraine War: US 'deeply concerned' at report of Mariupol chemical attack. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61077641>
5. Tondo L. Russia using cluster bombs to kill Ukrainian civilians, analysis suggests. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/21/russia-using-banned-weapons-to-kill-ukrainian-civilians-pictures-suggest>
6. Russian forces seize Chernobyl nuclear power plant. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60514228>
7. Damaged cultural sites in Ukraine verified by UNESCO. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco?hub=66116>
8. Назарчук І. Коли може бути створений спеціальний трибунал за зразком Нюрнберзького? - Юридична Газета. *Юридична газета – онлайн версія*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/koli-mozhe-buti-stvoreniy-specialniy>

tribunal-za-zrazkom-nyurnberzkogo.html

9. Aditi Sangal, Adrienne Vogt, Travis Caldwell, Jessie Yeung, Matias Grez and Jeevan Ravindran, CNN. Biden cites "genocide" in Ukraine when talking about rise in gas prices. *CNN*. URL: https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-putin-news-04-12-22/h_729eed1bdd7337899f7a750196ff1b92?fbclid=IwAR2qFtrsN1aKb1JgOAGyyPFtE_e_i1MbKgt8mfbfJQ7k0ZEHTL4CT68

10. Sheahan M. German president calls for war crimes tribunal against Putin, Lavrov. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/german-president-calls-war-crimes-tribunal-against-putin-lavrov-spiegel-2022-04-08/>

11. On the fight against impunity for war crimes in Ukraine: Resolution of 19.05.2022.

12. Biden: US will work with Finland and Sweden in event of 'aggression' – as it happened / K. Lyons et al. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2022/may/18/russia-ukraine-war-latest-news-first-war-crimes-trial-to-begin-in-kyiv-amid-fears-for-azovstal-soldiers-live?page=with:block-6284b1358f08601568aa2c35#block-6284b1358f08601568aa2c35>

References

1. Joint statement following the results of the 23rd Ukraine-European Union Summit: Statement dated 12.10.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-23-go-samitu-ukrayina-yevropejsk-71037> (in Ukrainian).

2. Allegations of genocide under the convention on the prevention and punishment of the crime of genocide: Order of 16.03.2022.

3. Sergeitsev T. What Russia should do with Ukraine. RIA Novosti. URL: <https://ria.ru/20220403/ukraina-1781469605.html> (in Russian).

4. Ukraine War: US 'deeply concerned' at report of Mariupol chemical attack. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61077641>

5. Tondo L. Russia using cluster bombs to kill Ukrainian civilians, analysis suggests. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/21/russia-using-banned-weapons-to-kill-ukrainian-civilians-pictures-suggest>

6. Russian forces seize Chernobyl nuclear power plant. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60514228>

7. Damaged cultural sites in Ukraine verified by UNESCO. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco?hub=66116>

8. Nazarchuk I. When can a special tribunal be established on the model of Nuremberg? - Legal Gazette. Legal newspaper - online version. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/koli-mozhe-buti-stvoreniy-specialniy-tribunal-za-zrazkom-nyurnberzkogo.html> (in Ukrainian).

9. Aditi Sangal, Adrienne Vogt, Travis Caldwell, Jessie Yeung, Matias Grez and Jeevan Ravindran, CNN. Biden cites "genocide" in Ukraine when talking about rise in gas prices. *CNN*. URL: https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-putin-news-04-12-22/h_729eed1bdd7337899f7a750196ff1b92?fbclid=IwAR2qFtrsN1aKb1JgOAGyyPFtE_e_i1MbKgt8mfbfJQ7k0ZEHTL4CT68

10. Sheahan M. German president calls for war crimes tribunal against Putin, Lavrov. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/german-president-calls-war-crimes-tribunal-against-putin-lavrov-spiegel-2022-04-08/>

11. On the fight against impunity for war crimes in Ukraine: Resolution of 19.05.2022.

12. Biden: US will work with Finland and Sweden in event of 'aggression' – as it happened / K. Lyons et al. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2022/may/18/russia-ukraine-war-latest-news-first-war-crimes-trial-to-begin-in-kyiv-amid-fears-for-azovstal-soldiers-live?page=with:block-6284b1358f08601568aa2c35#block-6284b1358f08601568aa2c35>

Yuliia TAVOLZHANSKA

PhD in Legal Sciences, Assistant, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0643-059X>

e-mail: yu.s.tavolzhanska@nlu.edu.ua

Dmytro KVASYLCHUK

student, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7780-7484>

e-mail: d.b.kvasylchuk@nlu.edu.ua

Vladyslav VASIUTIN

student, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8776-8674>

e-mail: vlad_yasiutin@ukr.net

NATIONAL AND INTERNATIONAL MECHANISMS FOR BRINGING PERPETRATORS TO JUSTICE FOR INTERNATIONAL CRIMES

The paper notes that despite the devastating consequences of a large number of wars, humanity has not realized that the dispute can be resolved in another way. It is also pointed out that Russia violates the norms of international law. The main crime that will be discussed in the paper is the crime of aggression. The main problem revealed in the paper is the offense committed in connection with the events after February 24, 2022. The purpose of the scientific paper is to highlight the mechanisms that Ukraine can use to bring those responsible to justice for international crimes committed during Russia's military invasion of Ukraine. The main part presents the facts of the crime of aggression before the events of February 24, 2022 and after that date. It is established that in connection with the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine, first, the norms of national law are violated (crimes against peace, security of mankind and international law, crimes against national security of Ukraine). Secondly, norms of international law are violated (in particular, norms of international humanitarian law). It is noted that Ukraine already uses both national and international institutions to record crimes. The facts are given that give grounds for considering the issue of genocide against the Ukrainian people by Russia. It is noted which norms of international law are violated: weapons are used against the civilian population, cultural monuments are destroyed. It is pointed out that the fate of many cities is unknown. The paper provides a definition of the crime of aggression. The paper also states that Ukraine is not a party to the Rome Statute. The problem of jurisdiction of the International Criminal Court is described. It is determined that the idea of creating an international military tribunal is supported by representatives of the leading countries. The conclusions briefly indicate the most important results of the paper.

Keywords: genocide, aggression, responsibility, crime, tribunal, war